Van nieuwsgierigheid naar verzamelen

Van verzameling over de dorpsdokter naar een levend zorgmuseum in Hilvarenbeek.

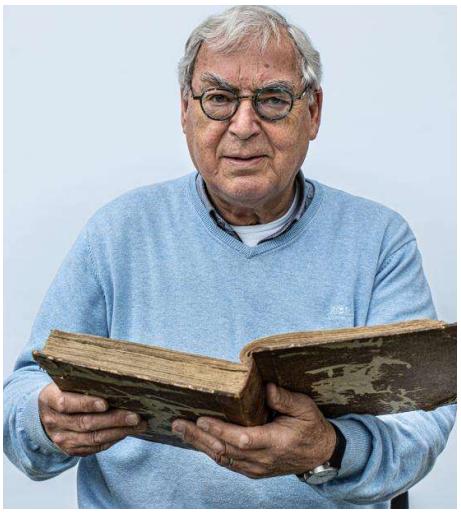
Door Huub Vossen, bestuurslid Stichting Geschiedenis Fysiotherapie, Urk

Een gesprek met voormalig GGD-arts dr. Jan van Eijck

Wat begint met één bijzonder voorwerp kan uitgroeien tot een levenswerk. Dat geldt zeker voor oud huisarts dr. Jan van Eijck, die in de loop van tientallen jaren een indrukwekkende verzameling historische zorgvoorwerpen heeft opgebouwd.

"Mijn maat Hans Schoenmaker is er ook al 40 jaar mee bezig. Hij is amateurarcheoloog, sportdocent van beroep en weet ontzettend veel van basismateriaal etc. (hoe is iets gemaakt, en waarvan en hoe oud is het, etc.)."

Jan van Eijck behoort tot de medeoprichters van het museum, samen met Harry Ruhe, huisarts in Hilvarenbeek en Hans Schoenmaker, amateur-archeoloog en sportdocent van
beroep.
Harry Ruhe had een forse collectie opgebouwd. Hans Schoenmaker is degene die veel weet van basismateriaal uit de collectieve (hoe materialen zijn gemaakt).

Dr. Jan van Eijck, oud huisarts en GGD-arts.

Inmiddels zijn we zo'n veertig jaar verder, en is Jan van Eijck sindsdien onafgebroken aan verbonden gebleven sinds de oprichting in 1984.
"Ik was lang de enige arts/ gezondheidswerker in onze club. Sinds 5 jaar zijn we wel met drieën of vieren (oud-huisarts, gynaecoloog, verloskundige etc)."

Bovendien is hij de enige arts binnen het team van vijftien vrijwilligers, waaronder een huismeester, dat jaarlijks ongeveer 6.000 bezoekers ontvangt. Daarvan bezoeken circa 150 groepen het museum in georganiseerd verband.

Ontstaan

Dr. Van Eijck vertelt hoe het museum zijn oorsprong vond in een onverwachte schenking. Harry Ruhe stelde na zijn pensionering de complete medische collectie beschikbaar. De verzameling bleek zo omvangrijk zijn atelier thuis helemaal gevuld was.

Collectie museum Hilvarenbeek

In de beginjaren lag de nadruk vooral op de eerstelijnszorg en het verhaal van de dorpsdokter. Rond 2005 kreeg de collectie een nieuwe impuls met de komst van onder meer een antieke tandartsstoel, apotheekinventaris en verpleegkundige apparatuur. In 2010 kwam ook de fysiotherapie nadrukkelijk in beeld, met historische apparatuur uit de voormalige Physische Therapie en bijzondere Zanderapparaten uit Apeldoorn en Zutphen. Zo kreeg de geschiedenis van de gezondheidszorg in al haar facetten letterlijk een plaats binnen het museum. Volgens Van Eijck mocht de fysiotherapie daarin niet ontbreken, omdat de ontwikkeling van de zorg alleen goed te begrijpen is wanneer alle disciplines samen worden getoond. Wat ooit begon als een bescheiden verzameling groeide uit tot een museum van ongeveer 250 vierkante meter.

Jan van Eijck *:"Ik doe deed dit niet alleen, maar samen met eerst tien medewerkers en medewerksters en inmiddels 25 medewerkers en vrijwilligers". Het is echt teamwork want alleen kun je niks".*

Van nieuwsgierigheid naar verzamelen

De belangstelling van Van Eijck voor medische geschiedenis ontstond al vroeg. Aanvankelijk verzamelde hij losse voorwerpen die hem aanspraken vanwege het verhaal dat eraan verbonden was. Niet de zeldzaamheid van een object stond voorop, maar de geschiedenis die het vertegenwoordigde.
Naarmate het museum bekender werd, meldden zich vanuit alle uithoeken van Nederland artsen, paramedici en verpleegkundigen met de vraag of hun oude materialen een plaats in de collectie konden krijgen. Vaak gebeurde dat wanneer zij met pensioen gingen of een praktijk werd opgeheven. Zo groeide het museum organisch verder, niet door gericht verzamelen alleen, maar vooral doordat mensen hun geschiedenis aan Van Eijck toevertrouwden. Enkele schenkingen zijn hem bijzonder bijgebleven. Zo bracht een verloskundige uit Stavoren, die jarenlang werkzaam was geweest bij het Groene Kruis in Friesland, een oude couveuse naar het museum. Ook een houten verlostang, een houten verloskist uit Groningen en de zeldzame Mezger hamers uit Zuid Limburg behoren inmiddels tot de collectie. Juist die laatste hebben voor Van Eijck een bijzondere betekenis gekregen. Recent werkte hij mee aan de biografie van dr. Johan Mezger, waardoor hij deze hamers beter kan plaatsen binnen de laatste fase van Mezgers carrière, toen diens be-handelwijze steeds meer weerstand opriep binnen de medische wereld.

Een museum dat bleef groeien

De uitbreiding zette zich ook na 2010 voort. Volgens Van Eijck is het museum inmiddels veel meer dan een verzameling vitrines. Bezoekers lopen er als het ware door de geschiedenis van de Nederlandse gezondheidszorg. Om die ervaring nog interactiever te maken, ontwikkelde het

museum een Kennisquiz voor de duizenden bezoekers die jaarlijks langskomen.
Tijdens de vele rondleidingen (180 groepen per jaar) ziet Van Eijck telkens opnieuw dezelfde reactie. 'De bezoekers valt vaak de mond open bij wat ze zien,' vertelt hij lachend. Zijn boodschap aan bezoekers is dan ook verrassend eenvoudig: 'Ga niet te snel naar de dokter.' Daarmee wil hij laten zien hoeveel de zorg in de loop der jaren is veranderd en hoeveel mensen vroeger zelf moesten oplossen of op een andere manier benaderden.

Collectie museum

De geschiedenis van de fysiotherapie krijgt een plek

Voor fysiotherapeuten vormt het museum een bijzondere ervaring. Van Eijck vertelt dat de beroepsgroep door de jaren heen enorm veel verschillende apparaten en hulpmiddelen heeft gebruikt. Volgens hem beschikt het museum inmiddels over een vrijwel volledige historische fysiotherapiecollectie.

Collectie Fysiotherapie

De reacties van fysiotherapeuten zijn vaak veelzeggend. Regelmatig hoort hij fysiotherapeuten verbaasd zeggen: 'Hebben wij dat allemaal ooit gedaan?' Die spontane herkenning noemt hij een van de mooiste beloningen van zijn werk. Juist doordat huisartsen, apothekers, tandartsen, fysiotherapeuten en andere zorgverleners gezamenlijk worden gepresenteerd, ontstaat een compleet beeld van de ontwikkeling van de gezondheidszorg.

Verhalen bewaren

Tijdens het gesprek wordt duidelijk dat Van Eijck zichzelf niet in de eerste plaats als verzamelaar ziet. Hij beschouwt zich vooral als iemand die zorggeschiedenis wil bewaren voordat die verloren gaat. Niet alleen de voorwerpen zijn daarbij belangrijk, maar ook de verhalen van de mensen die ze hebben gebruikt en uiteindelijk aan het museum hebben toevertrouwd.

Regelmatig kreeg hij telefoontjes wanneer een praktijk werd opgeheven of een complete inrichting dreigde te verdwijnen. Daardoor kwamen niet alleen losse instrumenten, maar ook volledige werkomgevingen in het museum terecht. Zo staat er
tegenwoordig een volledig ingerichte huisartsenspreekkamer uit de jaren vijftig, compleet met bureau en artsenpop, waardoor bezoekers zich even in de wereld van de vroegere dorpsdokter wanen.

Een tastbaar geheugen van de Nederlandse zorg

Wanneer Van Eijck terugkijkt op de afgelopen decennia, ziet hij vooral hoe kwetsbaar zorggeschiedenis is. Apparatuur die ooit dagelijks werd gebruikt, is voor veel mensen inmiddels onbekend geworden. Hoeveel fysiotherapeuten weten vandaag de dag nog wat Zanderapparaten zijn?
Juist daarom vervult het museum volgens hem een belangrijke functie. Het laat zien hoe huisartsen, apothekers, tandartsen, fysiotherapeuten en andere zorgverleners gezamenlijk het gezicht van de Nederlandse gezondheidszorg hebben gevormd. Daarmee is het museum veel meer dan een verzameling oude
instrumenten. Het is een *tastbaar geheugen van de Nederlandse zorg. Zoals Van Eijck het zelf treffend samenvat: 'Achter vrijwel ieder voorwerp schuilt een verhaal dat het verdient om verteld te blijven worden.'* Voor oudere bezoekers is het vaak een feest van herkenning, terwijl jongere generaties ontdekken hoe ingrijpend de zorg in enkele decennia is veranderd.

Museum Hilvarenbeek
Info Klik hier